

АНТОЛОГІЯ ЛЬВІВСЬКОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ШКОЛИ

УДК 72

Б. С. Черкес, Л. О. Шулдан *,
Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну та основ архітектури,
*кафедра архітектурного проектування та інженерії

НАУКОВІ ФАХОВІ ВИДАННЯ ІНСТИТУТУ АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА” (частина I. Статус наукового фахового видання)

© Черкес Б., Шулдан Л., 2018

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [1, Стаття 34].

Збірка наукових праць Вісник Національного університету “Львівська політехніка” серії “Архітектура” та англomовний науковий журнал “Architectural Studies” (Архітектурні дослідження), два видання Інституту архітектури разом із сімома друкованими виданнями інших архітектурних інституцій (станом на вересень 2017 р.) входять до переліку наукових фахових видань України у галузі науки “архітектура”. Статтю присвячено дослідженню 20-річної історії фахових видань ІАРХ та перспективам їхньому подальшому розвитку.

Ключові слова: наукове фахове видання, збірка наукових праць, Вісник Національного університету “Львівська політехніка”, Architectural Studies, наукова діяльність, Інститут архітектури, наукометричні платформи.

Вступ

В Україні за останні роки відбулися істотні зміни у сфері вищої освіти. Одним із чинників, що зумовив модернізацію цієї сфери є адаптація вітчизняної вищої школи до міжнародних стандартів освіти і науки. Важливий індикатор якості наукового рівня установ та інституцій – сформовані ними видання. Нині існує велика кількість літератури, що видається у кожній галузі науки України. Деякі з них визнані фаховими виданнями, які визначають пріоритети вітчизняної науки, надають можливість викласти досягнення талановитих учених або ознайомити з видатними розробками. Менш значинневими є часописи, що увійшли до наукометричних баз даних. Публікування статей у таких виданнях формує статистику доробку науковців, надає можливість визначити їхній рейтинг та, значною мірою, творить імідж й успішність установ.

Постановка питання

Наукові видання є давнім, випробуваним і авторитетним в усьому світі засобом фіксації та поширення інформації, створеної творчою працею вчених. У Національному університеті “Львівська політехніка” видається кілька періодичних видань під спільною назвою Вісник Національного університету “Львівська політехніка”, тематична спрямованість яких відповідає основним напрямам роботи структурних підрозділів. Інститут архітектури формує дві збірки наукових праць: Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка” серії “Архітектура” та “Architectural

Studies” (Архітектурні дослідження) (відповідальний редактор – доктор архітектури, професор, директор інституту архітектури Богдан Степанович Черкес, відповідальний секретар – доцент, канд. арх. Лариса Олександрівна Шулдан). Друк видань здійснює сучасний видавничо-поліграфічний комплекс Видавництва Національного університету “Львівська політехніка”. Тут публікують результати науково-дослідних робіт професорсько-викладацького складу Інституту архітектури Національного університету “Львівська політехніка”, інших українських установ та наших колег з-за кордону, що займаються проблемами архітектури, містобудування і дизайну. Видання забезпечують можливості для обміну науковими ідеями, методиками досліджень, практичними досягненнями, формують інформаційне поле для наукових дискусій та здобули визнання у професійних колах.

Один із найважливіших етапів підготовки науковця до захисту дисертації – це публікація наукової статті. Здобувачам кандидатського та докторського ступенів встановлено вимогу мати певну кількість статей у фахових виданнях України та інших держав з напрямку, з якого підготовлено дисертацію. Під час підрахунку кількості та формування переліку статей у виданнях, що визнані науковими фаховими, виникає найбільше запитань, відповіді на які можна отримати з ретроспективи статусу видань Інституту архітектури за 20 років.

Також необхідно визначити перспективи та окреслити найближчі плани редколегії щодо видань інституту архітектури в умовах реформування науки і вищої освіти та підвищення вимог до наукової періодици.

Виклад основного матеріалу

Формування переліків наукових фахових видань України (витяг з проекту Наказу МОН України “Порядок формування Переліку наукових фахових видань України” опубліковано 21.02.2017 р. [2]).

Перелік наукових фахових видань України формується на підставі класифікації та моніторингу видань. Видання, яке відповідає визначенню у Порядку вимогам, набуває статусу фахового наукового видання України. Метою об’єктивної оцінки, класифікації та моніторингу наукових фахових видань є стимулювання підвищення якості опублікованої в них наукової продукції, інтеграція цих видань до світового наукового простору. Наукові фахові видання з Переліку застосовують для:

- опублікування основних наукових результатів дисертацій здобувачами наукових ступенів;
- опублікування наукових результатів досліджень претендентів на присвоєння вчених звань;
- оцінювання результатів наукової діяльності наукових установ і вищих навчальних закладів за статтями їх співробітників, які опубліковано у виданнях, зарахованих до Переліку;
- оцінювання результатів наукової діяльності окремих наукових та науково-педагогічних працівників за статтями, опублікованими у виданнях, введених до Переліку;
- оцінювання проектів науково-дослідних робіт, поданих на конкурс за статтями, опублікованими у виданнях, зарахованих до Переліку.

З 20-річної історії фахових видань Інституту архітектури або чи опубліковані Ваші статті у науковому фаховому виданні України.

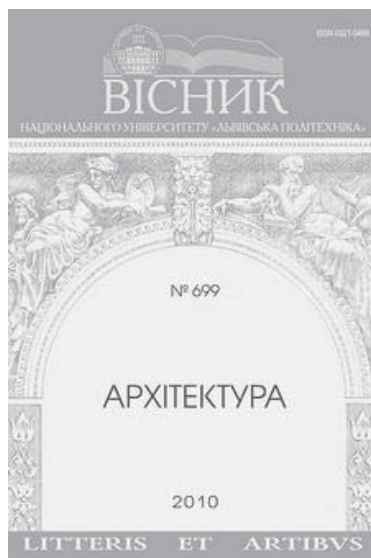
Збірник наукових праць Вісника Національного університету “Львівська політехніка” серії “Архітектура” та науковий журнал “Architectural Studies” (рис.) [3–8] зараховані до переліку наукових видань України, у яких можна опублікувати результати дисертаційних досліджень на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук. Видання є фаховими у галузі “архітектури”.

Вважати видання науковим і фаховим можна лише на підставі відповідних документів. Розглянемо документи останніх 20 років стосовно видань, сформованих Інститутом архітектури.

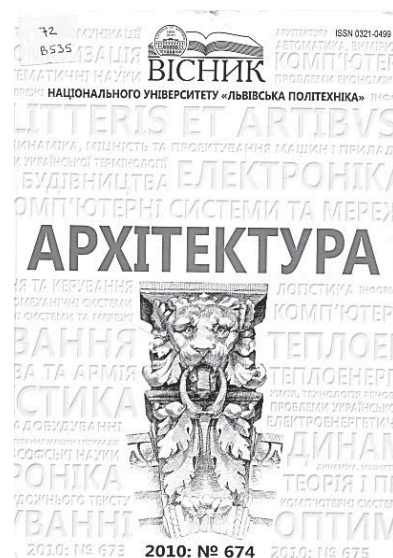
Наказом Вищої атестаційної комісії України від 13 березня 1997 р. № 86 “Про затвердження переліку спеціальностей наукових працівників” визначено спеціальності із зазначенням їх шифру та галузі науки, за якими присуджується науковий ступінь [9]. У Віснику серії “Архітектура” поділ на спеціальності (*теорія архітектури, реставрація пам’яток архітектури; архітектура будівель та споруд; містобудування та ландшафтна архітектура* [9, поз. 18]) значною мірою визначав рубрикацію збірки.



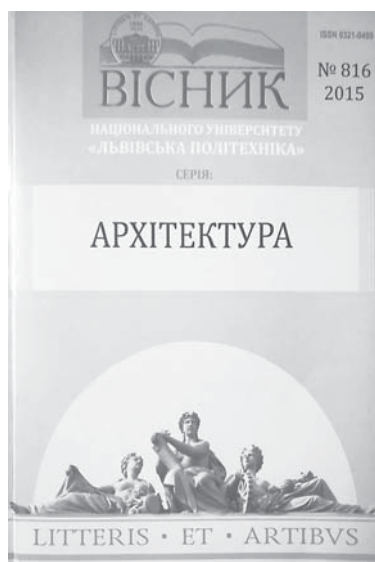
а



б



в



г



д



е

Обкладинки Вісника Державного університету “Львівська політехніка”, серія: “Архітектура”:
а – за 2000 р. [3], б – за 2010 р. [4], в – за 2010 р. [5], г – за 2015 р. [6], д – за 2017 р. [7], е – за 2015 р. [8]

Після затвердження спеціальностей сформовано та переглянуто переліки наукових видань для кожної галузі наук. Збірники наукових праць тоді ще Державного університету “Львівська політехніка” постановою президії Вищої атестаційної комісії України № 2/7 від 11.09.97 р. (перелік № 3) визнано науковими виданнями, що відповідають вимогам і у яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт, зокрема, за спеціальністю “Архітектура” [10].

Постановою президії ВАК від 09.06.1999 р. № 1-05/7 припинено дію затвердженого у 1997 році переліку наукових фахових видань [11, п. 2]. Постанову оприлюднено, як тоді було прийнято, у Бюлетені ВАК України, 1999, № 4. Статті, надруковані у Вісниках з 1997 до 1999 р. включно, визнані такими, що опубліковані у фаховому виданні [11, п. 3].

Згідно з переліком № 4 додатка до постанови президії ВАК вже від 9 лютого 2000 р. № 2-02/2 [12] (опубліковано у “Бюлетень ВАК України”, 2000, № 2) Вісник Державного університету “Львівська політехніка” серії “Архітектура” зараховано до фахових видань.

Зasadничим для наукових видань України було істотне підвищення вимог у 2003 році [13, п. 9]. Відтепер вони мали бути представлені у фондах, визначених ВАК бібліотек, та мати свідоцтво про

державну реєстрацію. У редакційних колегіях більшість мали становити фахівці з установи-засновника видання; висувалися вимоги організувати належне рецензування та ретельний відбір статей; наголошено, що друкувати статті та приймати до захисту дисертаційні роботи із зарахуванням статей, як фахових, можливо лише за умови дотримання низки вимог до публікацій, а саме їх структурування такими елементами: “...*постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми і на яких ґрунтується автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку*” [13, п. 3].

Для Вісника Національного університету “Львівська політехніка” серії “Архітектура” статус фахового був чинним від 2000 р. до виходу у 2008 р. наступного, № 21 (Постанова президії ВАК України від 13.02.2008 № 1-05/2 [14]) переліку видань, у якому можуть бути опубліковані результати дисертаційних досліджень на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата архітектури.

24 січня 2009 р. Вища атестаційна комісія видала наказ “Про формування нового Переліку наукових фахових видань” [15] у зв'язку із затвердженням нових вимог до періодичних друкованих наукових фахових видань і їх переатестацією. І з 1 лютого припинено формування Переліків наукових фахових видань за попередніми вимогами. Вісник серії “Архітектура” пройшов переатестацію, але постановою президії ВАК від 14.10.2009 р. № 1-05/4 його зараховано до технічних галузей науки, як і більшість серій Вісника Національного університету “Львівська політехніка” [16, поз. 109]. Друковане наукове видання вносять до Переліку наукових фахових видань України строком на п'ять років від дати зарахування. 22.04.2011 р. (постанова президії ВАК № 1-05/4) помилку виправлено і до закінчення п'ятирічного строку він вважався фаховим в архітектурній галузі наук [16, поз. 296].

Від 2013 року Перелік наукових фахових видань України затверджено наказами Міністерства освіти і науки України. Так, наказом № 1604 від 22.12.2016 р. вкотре підтверджено фаховість Вісника Національного університету “Львівська політехніка” (серія “Архітектура”) на наступні 5 років [16, поз. 296].

Сьогодні, серед 9* (*11 – уточнення від 28.12.2017 р.) друкованих фахових видань у галузі науки “архітектура” в Україні є два видання Інституту архітектури. З 2015 року двічі на рік виходить англomовний науковий журнал “Architectural Studies” (“Архітектурні дослідження”) (рис., е). Так само як і Вісник, з 2016 року – це фахове видання [16, поз. 95].

За відсутності змін у порядку формування переліку наукових фахових видань України, наступну переатестацію редакційним колегіям журналу і збірки необхідно буде пройти у 2021 році.

Але відбуваються підвищення вимог. І пов'язано це, насамперед, із значною кількістю наукових видань та питань до їх якості. Станом на 5 листопада 2017 року повний перелік усіх фахових видань в Україні (за 26 галузями знань) становить 1546 назв друкованих журналів та збірників наукових праць і 90 видань електронного формату [16]. Галузь науки “архітектура” тут дуже скромно подана.

Наприкінці 2017 р. для громадського обговорення опубліковано проект Наказу МОН “Порядок формування Переліку наукових фахових видань України” [2], у якому запропоновано усі фахові видання поділити на три категорії:

- **категорія “А”:** наукові видання, які зараховані до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science та Scopus і виконали умови *категорії “Б”*;
- **категорія “Б”:** наукові видання, які зараховані до інших міжнародних наукометричних баз даних (матеріали кожного номера своєчасно розміщені на сторінці відповідної бази; статті підлягають незалежному рецензуванню; у редколегії наявні іноземні фахівці з відповідної галузі науки (знань); мають свідоцтво про державну реєстрацію засобу масової інформації із загальнодержавною та (або) зарубіжною сферою його розповсюдження; мають ISSN-номер для

ідентифікації, усім статтям присвоюється цифровий ідентифікатор DOI; анотації до статей англійською мовою обсягом не менше ніж 1800 знаків); створений web-сайт видання з українським та англійським інтерфейсом і повним обсягом регулярно оновленої інформації та розміщенням статей; анотації і бібліографію слід розміщувати на платформі “Наукова періодика України” Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та в Національному репозитарії академічних текстів.

Періодичні наукові фахові видання України, що належать до категорій “А” і “Б” вважають такими, що зараховані до Переліку, якщо їх статус не погіршиться;

- **категорія “В”:** видання, призначені для визнання якості опублікування наукової інформації. Вони за 2 роки припиняють своє існування.

Входження до міжнародних наукометричних баз стає необхідною умовою існування наукового видання. Наукометричні бази відображають стан і динаміку показників значущості, активності та індексів впливу діяльності окремих вчених і дослідницьких організацій. Кількість наукометричних платформ надзвичайно велика, ще більша кількість матеріалів, які вони публікують. Найавторитетніші міжнародні бази даних: Web of Science, Scopus, Web of Knowledge, Scimago Journal & Country Rank (SJR), SCImago & CountryRank (SJR), Google Scholar, Index Copernicus та ін. Відомості про науку України відображено в універсальних базах Web of Science та Scopus. У Web of Science розміщено кілька колекцій, основна охоплює понад 12700 наукових видань з усього світу, понад 160000 матеріалів конференцій, понад 59 мільйонів записів наукових публікацій, понад 1 мільярд посилань пристатейної бібліографії [17]. Відомо, Scopus – найбільша в світі реферативна і аналітична база наукових публікацій і цитувань, яка охоплює: 22245 академічних журналів (зокрема 51 український) від 5000 різних видавництв, 58,3 мільйона рефератів, понад 120 тисяч книг, 5,5 мільйона матеріалів наукових конференцій, 390 галузевих видань, 25,2 мільйона патентних записів [18].

Важливим результатом входження до наукометричної платформи мають бути як особисті досягнення авторів, так і досягнення колективні: видань, інституту, університету. Особливістю наукометричних баз є виведення індексів цитувань авторів і журналів. Інститут архітектури має багато напрацювань, здійснено чимало досліджень і отримано цікаві результати щодо кожного з основних наукових напрямів кафедр, понад 1000 статей надруковано за 20 років у наших фахових виданнях. Якщо стаття прочитана і не згадана у подальших дослідженнях – це загублена цитованість. І в цьому питанні та питаннях отримання індивідуальних DOI покладаємось на авторів. Ідентифікатор цифрового об'єкта (DOI), що з'явився наприкінці 1990 років, а сьогодні є обов'язковою умовою наукової діяльності, допомагає читачам моментально знаходити цікавий для них цифровий об'єкт (статті, розділи книг тощо), а також відкриває нові можливості як читачам, так і науковим журналам.

Обидва видання Інституту архітектури Національного університету “Львівська політехніка” отримали індивідуальні номери реєстрації у міжнародній базі даних ISSN (International Standard Serial Number), яка є основним джерелом ідентифікації періодичних видань усього світу. Головним критерієм для присвоєння виданню ISSN-номера є його періодичність. У 2015 році друковане видання “Architectural Studies” внесено в реєстр ISSN за номером: ISSN 2411-801X, а у 2017 році окремим номером внесено в реєстр ISSN Вісник серії “Архітектура” – ISSN 2523-4757. Того ж 2015 року на англomовний журнал отримано індивідуальне свідоцтво KB № 25678-1578P про державну реєстрацію засобу масової інформації із загальнодержавною та зарубіжною сферою його розповсюдження. Більше інформації про видання, склад редколегій, вимоги до оформлення статей, умови опублікування сьогодні можна дізнатися на створених у 2016 і 2017 роках веб-сайтах [19, 20].

Висновки та перспективи подальшого розвитку видань

Збірка наукових праць Вісник Національного університету “Львівська політехніка” серії “Архітектура” та англomовний науковий журнал “Architectural Studies” (Архітектурні дослідження) – видання, що регулярно виходять в Інституті архітектури (головний редактор проф. Б. С. Черкес). Їх

веб-сайти з офіційною інформацією можна знайти серед наукових видань Національного університету “Львівська політехніка” [19].

Протягом 20 років Вісник серії “Архітектура” є науковим фаховим виданням. Його номери за цей період зараховувалися до Переліків наукових фахових видань України, в яких можна опублікувати результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, а статті авторів можна обґрунтовано внести до списків статей, опублікованих у фахових виданнях України галузі науки “архітектура”. Винятком є випуск 2010 р., коли збірку випадково зараховано до технічної галузі науки.

Сучасна українська освіта, орієнтуючись на міжнародні стандарти освіти і науки, висуває певні вимоги до наукових робіт, статей, а також до наукових видань. Входження до міжнародних наукометричних баз стає необхідною умовою існування наукового видання. Такі тенденції спонукають і надалі підвищувати вимоги до формування видань, рецензування, цитування та якості опублікованих матеріалів.

Надалі, у розділі “Антологія львівської архітектурної школи”, плануємо опублікувати статті, присвячені історії створення і становлення видання, науковим напрямам і авторам, редакційним колегіям та рецензуванню, статистиці минулих збірок та перспективам наукових видань Інституту архітектури у майбутньому.

1. Конституція України, 30.09.2016. Електронний ресурс: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. 2. Проект Наказу МОН “Про затвердження порядку формування Переліку наукових фахових видань України”, 2017. Електронний ресурс: <https://mon.gov.ua/ua/news/proekt-nakazu-mon-pro-zatverdzhennya-poryadku-formivannya-pereliku-naukovih-fahovih-vidan-ukrayini>. 3. Вісник Національного університету “Львівська політехніка” : [збірник наукових праць] / Міністерство освіти і науки України, Національний університет “Львівська політехніка”. – Львів : Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2000. – № 410 : Архітектура / відповідальний редактор Б. С. Черкес. – 388 с. : іл. 4. Вісник Національного університету “Львівська політехніка” : [збірник наукових праць] / Міністерство освіти і науки України, Національний університет “Львівська політехніка”. – Львів : Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2010. – № 699 : Архітектура / відповідальний редактор Б. С. Черкес. – 256 с. : іл. 5. Вісник Національного університету “Львівська політехніка” : [збірник наукових праць] / Міністерство освіти і науки України, Національний університет “Львівська політехніка”. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. – № 674 : Архітектура / відповідальний редактор Б. С. Черкес. – 415 с.: іл. 6. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Архітектура : збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України, Національний університет “Львівська політехніка ; голова редакційно-видавничої ради Н. І. Чухрай. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – № 816. – 296 с. : іл. 7. Вісник Національного університету “Львівська політехніка” : [збірник наукових праць] / Міністерство освіти і науки України, Національний університет “Львівська політехніка”. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. – № 878 : Архітектура / відповідальний редактор Б. С. Черкес. – 256 с.: іл. 8. *Architectural Studies*. – Lviv Polytechnic National University, 2015. – Volume 1, Number 1–47 p. 9. Про затвердження Переліку спеціальностей наукових працівників, 1997. Електронний ресурс: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0133-97>. 10. Про затвердження переліків наукових видань, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт, 1997. Електронний ресурс: <https://docs.dtki.ua/download/pdf/1155.1550.1>. 11. Про затвердження переліку № 1 наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт, 1999. Електронний ресурс: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS090.html. 12. Про затвердження Переліку № 4 наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, 2000. Електронний ресурс: <http://www.uazakon.com/document/spart47/inx47916.htm>. 13. Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України

Бюлетень ВАК України, № 1, 2003. Електронний ресурс: http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/bul_vak.pdf. 14. Перелік № 21 наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, 2008. Електронний ресурс: <http://ua-info.biz/legal/basesw/ua-entksr.htm>. 15. Про формування нового Переліку наукових фахових видань, 2009. Електронний ресурс: <http://consultant.parus.ua/?doc=05DXA2C075>. 16. Перелік наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, 2017. Електронний ресурс: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/atestaciya-kadriv-vishoyi-kvalifikaciyi/naukovi-fahovi-vidannya>. 17. Web of Science. Електронний ресурс: <https://clarivate.com/products/web-of-science/web-science-form/web-science-core-collection/>. 18. Scopus. Електронний ресурс: <https://www.elsevier.com/solutions/scopus>. 19. Architectural Studies. Електронний ресурс: <http://science.lpnu.ua/as>. 20. Series of Architecture. Електронний ресурс: <http://science.lpnu.ua/sa>

B. Cherkes, L. Shuldan

Lviv Polytechnic National University,
Department of Design and Basics of Architecture,
Department of Architectural Design and Engineering

SCIENTIFIC EXPERIENCES OF THE INSTITUTE OF ARCHITECTURE LVIV POLYTECHNIC NATIONAL UNIVERSITY (Part I. Status of Scientific Specialist Edition)

© Cherkes B., Shuldan L., 2018

Official Gazette of scientific articles 'Visnyk' of the National University "Lviv Polytechnic" series "Architecture" and the English-language scientific journal "Architectural Studies", these are two editions of the Institute of Architecture, together with other seven printed editions of different architectural institutions (as of September 2017) are included in the list of scientific publications of Ukraine in field of science "architecture".

The article is devoted to the study of the 20-year history of specialized publications and the prospects for their further development. During this period the 'Visnyk' of the "Architecture" series of its numbers were included into the list of scientific specialized publications of Ukraine in which the results of dissertational works for obtaining doctoral degrees of doctor and candidate of sciences can be published, and articles of authors can be justified in the lists of articles published in professional publications of Ukraine field of science "architecture". The exception was the 2010 edition, when the assembly was mistakenly attributed to the technical field of science. Since 2015, twice a year, the English-language scientific journal "Architectural Studies" is published. As well as the 'Visnyk', since 2016 – this specialized edition

Orienting modern Ukrainian education to international standards of education and science put forward certain requirements for scientific works, articles, as well as for scientific publications. Entry into international science metric databases becomes a necessary condition for the existence of a scientific publication. Such tendencies induce to further increase the requirements for the formation of publications, reviewing, citing and quality of published materials

Key words: scientific specialized edition, Bulletins of scientific works, the 'Visnyk' of the National University "Lviv Polytechnic", Architectural Studies, scientific activity, the Institute of Architecture, the scientometric platform.